

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ* 1–4 КЛАСИ

Р. Шмагало (керівник творчого колективу),
Ж. Марчук, І. Вачкова, О. Чорний, М. Гнатюк

2 КЛАС

МОВА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

35 годин (1 година на тиждень), з них 3 години — резервний час

Основна лінія програми 2-го класу – ознайомлення з різними видами візуальних мистецтв та засобами художньої виразності.

Провідними навчальними завданнями щодо набуття образотворчих знань, умінь і навичок у 2-му класі залишаються поняття «форма» і «колір». Крім того, програмою передбачено опанування композиційними прийомами (на елементарному рівні) у різних видах образотворчого мистецтва.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
-----------------------------	---

Тема 1. Мова графіки та живопису (8 годин)

❖ Бесіда «Мистецтво в нашому житті». Пропедевтичне ознайомлення з видами візуальних (образотворчих) мистецтв, головними засобами виразності в них.

❖ Початкові уявлення про графіку як вид образотворчого мистецтва; основні графічні матеріали та інструменти.

❖ Засоби виразності графіки: лінія, штрих, крапка, пляма. Елементарні графічні способи передавання характеру поверхні, форми та декору зображуваних предметів.

❖ Силуетно-площинне зображення квітів, дерев. Ознайомлення з технікою «гратографія».

❖ Початкові уявлення про живопис як вид образотворчого мистецтва. Художні матеріали та інструменти художника-живописця.

❖ Колір – головний засіб виразності живопису. Передача багатства кольорів та відтінків у роботі з натури.

❖ Основні, похідні, теплі, холодні кольори (актуалізація знань).

❖ Уведення понять «хроматичні кольори», «ахроматичні кольори». Збагачення палітри колірних відтінків.

Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):

«Сонячний день», «Хитра пляма», «Столітній дуб», «Хто в що одягнений?» (луска риб, пір'я птахів, кора де-

Учень / учениця:

милується, намагається виразити емоційне ставлення (образотворчими та мовленнєвими засобами, мімікою) до:

різноманітності неживих об'єктів і живих істот; багатства форм і барв в навколишньому світі та творах мистецтва, їхнього гармонійного поєднання;

визначає:

найістотніші ознаки живопису та графіки як видів образотворчого мистецтва;

користується назвами:

елементарних графічних і живописних матеріалів та інструментів;

простих геометричних форм;

різних видів і типів ліній;

основних і похідних кольорів та їхніх відтінків;

має уявлення про:

передачу різних за характером поверхонь графічними засобами (лінія, штрих, крапка, пляма);

прийоми техніки «гратографія»;

хроматичні та ахроматичні кольори;

передачу кольором певного настрою залежно від стану природи (веселий, сумний, тривожний, спокійний тощо);

створення друкованого зображення з використанням елементарних прийомів техніки моно(аква)типії;

* Продовження. Початок див.: «Мистецтво та освіта», 2012, № 1, с. 8–13.

рев тощо), «Айстра – зоряна квітка», «Таємничий ліс уночі», «Золота осінь», «Щедрий урожай», «Осінній букет», «Гарячі піски пустелі», «Синій вечір», «Котик мій сіренький», «Осінній дощик» тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):

олівець, фломастери, ручки, воскова крейда, туш, свічка, білий чи кольоровий папір, картон, гуаш, акварель тощо. Плямографія, графографія, монотипія, акватипія, інші графічні, живописні та змішані техніки.

Тема 2. Мова скульптури, архітектури й декоративно-прикладного мистецтва (7 годин)

❖ Елементарні поняття про скульптуру як вид образотворчого мистецтва, її основні ознаки; матеріали для роботи художника-скульптора.

❖ Поняття про об'єм і фактуру як засоби виразності скульптури.

❖ Рельєф (опуклий та заглиблений). Передача фактури поверхні в рельєфі.

❖ Елементарне поняття про архітектуру як вид мистецтва. Основні елементи архітектурних споруд.

❖ Силуетне зображення будівель. Спроби передачі просторового явища загороджування в зображенні архітектурних об'єктів.

❖ Початкові уявлення про декоративно-прикладне мистецтво та його засоби виразності (декоративні форми й колір, орнамент).

❖ Розширення уявлень про симетричну форму та роль осі симетрії в її побудові. Поєднання силуетної форми й декору.

Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):

герої казки «Цибуліно», «Гарбузові родичі», «Лісові звірята», «Золота рибка», «Підводне царство», «Казкові будиночки», «Хатинка Бабусі-Ягусі», «Чарівні куполи», «Вулиця казкового міста» (колективна форма роботи), «Диво-звір», «Скатертину для Снігуроньки», «Новорічна іграшка», «Різдвяні голубки» тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):

пластилін, глина, солоне тісто, пластика; для рельєфу – картонна основа, гуаш, папір білий, кольоровий або тонований, фольга тощо. Ліплення, аплікація, паперопластика, витинання, штампування, декоративний розпис, інші графічні, живописні та змішані техніки.

уміє:

передавати прості за характером силуетні форми і поверхні предметів та об'єктів живої природи кольором, різнохарактерними лініями, штрихами, крапками, плямою;

передавати простір («земля – небо», «вода – небо») та його плановість шляхом вибору лінії горизонту й за принципом «ближче – нижче, більше», «далі – вище, менше»;

отримувати похідні кольори та їхні відтінки;

раціонально організовувати й прибирати робоче місце;

дотримується:

правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.

Учень / учениця:

милюється і виявляє (мовленнєвими й образотворчими засобами):

емоційне ставлення до краси, створеної руками людини;

спостерігає, порівнює та аналізує (з допомогою учителя):

різницю між скульптурним зображенням і живописним (графічним);

будову та пропорції тіла людини (співвідношення між тулубом і головою, довжина рук і ніг у порівнянні з тулубом);

складові частини будови тіла тварин;

геометричну форму архітектурних споруд;

має уявлення про:

особливості скульптурного зображення, (об'ємність, опуклість, узагальненість форми);

заповнення рельєфної форми простим оздобленням;

прийоми пензлевого та пальцевого розпису;

оптимальну послідовність виконання художньо-творчого завдання;

вживає (за підтримки вчителя):

спеціальну термінологію у спілкуванні з приводу мистецтва (архітектура, орнамент, рельєф, силует тощо);

називає:

основні складові частини будівлі (фундамент, стіни, стеля, дах, вікна, двері, куполи, брами);

уміє:

створювати на основі геометричних форм за допомогою елементарних прийомів обробки (трансформації) паперу прості за характером об'ємні зображення;

виконувати силуетні зображення нескладних архітектурних об'єктів, збагачувати їх декором;

на початковому рівні зображати елементи

візерунків та орнаментів способом штампування;

дотримується правил:

техніки безпеки під час роботи з різними художніми матеріалами та інструментами.

Узагальнення — 1 година

Тема 3. Композиційні прийоми у графіці та живопису (9 годин)

❖ Композиційні засоби досягнення художньої виразності зображення (вибір формату, розміру зображення).

❖ Пропорції та масштаб. Елементарні поняття про будову фігури людини, її складові частини.

❖ Поняття врівноваженої та нерівноваженої композиції. Досягнення композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих та малих елементів.

❖ Поняття композиційного центру. Виділення головного в композиції.

❖ Статична та динамічна композиції. Елементарна задача динамічного стану об'єктів (вітер).

❖ Способи передачі глибини простору за принципом «ближче – нижче», «ближче – більше», «далі – вище», «далі – менше»;

❖ Симетрія як найпростіший композиційний засіб організації площини. Досягнення рівноваги в асиметричній композиції.

❖ Використання зображувальних можливостей кольору. Поняття про колорит, колірну гаму. Колірні асоціації.

❖ Відтворення глибини простору за допомогою кольору, деталізації переднього плану та методу загороджування.

Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):

ілюстрації до казок «Котик і Півник», «Заєць та Їжак», «Люблений казковий герой», «Лижник», «Хокейсти», «Зимові розваги», «Смачні фрукти», «Зимова ніч», «Хуртовина», «Перші проліски», «Святковий букет», «Танок метеликів», «Світає. Край неба палає...», «Весна прийшла!» (колективна форма роботи) тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):

кольорові олівці, фломастери, воскова крейда, туш, гуаш, папір кольоровий, тонований тощо. Гратографія, монотипія (з графічним доопрацюванням), інші графічні, живописні та змішані техніки.

Тема 4. Композиційні прийоми в скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві (8 години)

❖ Розширення поняття про пропорції тварин, тіла людини. Відтворення особливостей будови та зовнішнього вигляду об'єкта під час ліплення.

❖ Формування художньо-конструктивних навичок створення статичного чи динамічного образу в скульптурі (круглий або рельєф);

❖ Декоративна стилізація форми (рослини, птахи). Створення декоративних образів в об'ємі.

❖ Народна іграшка. Поняття про особливості декоративного образу тварин.

❖ Ознайомлення з традиціями писанкарства в Україні. Колірна гамма, символіка писанок різних регіонів України.

❖ Використання стилізації та ритму як засобів створення орнаменту. Види орнаменту.

Учень / учениця:

виявляє (на рівні вікових можливостей):

особистісно-ціннісне ставлення до творів мистецтва та естетичного в житті, прагне до спілкування з ним;

орієнтується в поняттях та вживає:

у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (формат, пропорції, симетрія тощо);

у художньо-творчій діяльності назви різних колірних відтінків, які використовує для передачі певного стану природи, настрою;

має уявлення про:

деякі просторові явища (лінію горизонту, ілюзорне зменшення віддалених предметів, часткове загороджування дальніх предметів ближніми);

врівноважену та нерівноважену, симетричну та асиметричну композиції;

уміє:

узгоджувати зображення з форматом;

малювати великі цільні зображення, уникаючи дрібності, узгоджувати величину зображення з розміром робочої поверхні;

повною мірою використовувати всю зображувальну площину, заповнювати малюнок кольором, не залишаючи білих прогалин між елементами зображення і тлом (у роботі на білому папері);

передавати (на елементарному рівні) динамічний стан об'єктів;

змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору;

дотримується:

правил культури поведінки, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та в самостійній художньо-творчій роботі.

Учень / учениця:

милується та виражає емоційне ставлення (мімікою, мовленнєвими й образотворчими засобами):

до краси явищ навколишнього світу та рукотворної краси; *орієнтується в поняттях і вживає:*

у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (пропорції, орнамент, рослинний та геометричний візерунок, декоративний, ритм, панно тощо);

сприймає та візуально розрізняє:

круглу скульптуру і рельєф (опуклий, заглиблений); рослинний і геометричний орнамент;

має уявлення про:

шляхи декоративної стилізації реальної форми; ритм як засіб створення орнаменту;

❖ Вибір формату, виявлення головного та другорядного під час створення декоративної композиції.

❖ Розширення уявлень про симетричну форму. Ознайомлення з різноманітними прийомами обробки паперу: складанням, вирізуванням, гофруванням, прорізуванням, скручуванням тощо.

Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):

герої казки «Буратіно», «У зоопарку», «Дельфін», «Паперові диво-квіти», «Чарівний птах», «Дивовижні коники і баранці», «Великодні писанки», «Чудові візерунки» (для оздоблення серветки, закладки тощо), «Гарний посуд», «Весняний килимок», «Пташка серед квітів», «Чарівна ваза», «Панно з квітами» (колективна форма роботи) тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):

пластилін, глина, солоне тісто, для рельєфу – картонна основа, гуаш, папір білий, кольоровий, тонований, фломастери, воскові крейди тощо. Ліплення, паперопластика, декоративний розпис, витинання, графічні, живописні та змішані техніки.

особливості кольору в декоративному зображенні; ефекти поєднання великих і дрібних елементів у декоративній композиції;

уміє:

узгоджувати зображення з форматом; в об'ємному зображенні створювати виразну цілісну пластичну форму; вирізати симетричні форми; використовувати різноманітні прийоми обробки паперу під час роботи в техніці паперопластики;

дотримується:

правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами, ножицями, клеєм;

володіє:

навичками раціональної організації робочого місця; елементарними навичками роботи в колективі;

прагне:

прикрашати середовище власними художніми виробами.

Узагальнення — 2 години

(Далі буде).

ІНФОРМАЦІЯ. РЕЦЕНЗІЇ

ПЕДАГОГ, ДОСЛІДНИК, ОРГАНІЗАТОР

Пригадую хвилюючу мить: коли кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу естетичного виховання НДІ педагогіки УРСР **Юрій Євгенович Юцевич** (1932–2009) приїхав до Івано-Франківська й увійшов до зали музично-педагогічного факультету, усі підвелися з місць і вітали його стоячи, виявляючи свою велику повагу до гостя. І це не випадково, адже Юрій Євгенович, працюючи свого часу інспектором Управління вищих і середніх педагогічних навчальних закладів Міністерства освіти УРСР, доклав багато зусиль для організації підготовки вчителів музики й музичних вихователів педагогічних навчальних закладів України. Дбав про забезпечення музично-педагогічних факультетів науковими кадрами, з цією метою «проклав» надійну стежку до Інституту художнього виховання АПН Росії, де під науковим керівництвом академіка В. Шацької навчалися в аспірантурі посланці з України.

Народився майбутній учений 28 лютого 1932 р. в м. Вознесенську на Миколаївщині. Батько, Євген Омелянович, був композитором – учнем Великого Левка Ревуцького, викладав у Київському музично-драматичному інституті ім. М. Лисенка, а мати, Софія Михайлівна, працювала вихователем у дитячому садку.

Протягом двох років юнак навчався в Інженерно-будівельному інституті, але після служби в лавах Радянської Армії до інституту не повернувся, а, володіючи гарним тенором, розпочав серйозно займатися співом під керівництвом професора консерваторії М. Микиши. Став лауреатом кількох молодіжних конкурсів, Міжнародного фестивалю молоді і студентів у 1957 р.

У 1963 р. закінчив Київський педагогічний інститут ім. О. Горького за спеціальністю «Учитель російської мови, літератури і співів». Рік працював асистентом кафедри музики і співів цього інституту. Наступні вісім років віддав Міністерству освіти України, забезпечуючи підготовку вчителів музики для загальноосвітньої школи. Був заступником голови Науково-методичної ради з музичного виховання Міністерства освіти СРСР, відповідальним секретарем Науково-методичної комісії Міністерства освіти УРСР. Майже десять років очолював відділ педагогічної пропаганди в Республіканському Педагогічному товаристві України, а в 1983–2002 рр. працював старшим науковим співробітником відділу (згодом – лабораторії) естетичного виховання Інституту педагогіки УРСР (нині – Інститут проблем виховання НАПН України).

(Закінчення на с. 61).